

РАМКА ЗА ВКЛУЧУВАЊЕ НА РОДОВАТА ЕДНАКВОСТ И СОЦИЈАЛНАТА ИНКЛУЗИЈА ВО КРЕИРАЊЕ НА ПОЛИТИКИТЕ НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Содржина

Вовед	3
Зошто е важна анализата на РЕСИ	4
Примери на земји со добри практики за анализа на РЕСИ	5
За рамката за РЕСИ	7
Корист од примена на рамката за РЕСИ	8
За кого е наменета рамката за РЕСИ	8
Структура на рамката за РЕСИ	9
Водич со прашања за анализа на РЕСИ	10
ПРВ ДЕЛ: Оправданост за донесување на политиката	11
Табела 1: Проценка на РЕСИ за ОПРАВДАНОСТ за донесување на политиката	11
Општа оценка за вклученост на РЕ за донесување на политиката	13
Наоди и препораки за подобрување на политиката од аспект на РЕ	14
ВТОР ДЕЛ: Спроведување на политиката	15
Табела 2: Проценка на РЕСИ за СПРОВЕДУВАЊЕ на политиката	15
Општа оценка за вклученост на РЕ во спроведување на политиката	17
Наоди и препораки за спроведување на политиката од аспект на РЕСИ	18
ТРЕТ ДЕЛ: Следење и евалуација на политиката	19
Табела 3: Проценка на РЕСИ за СЛЕДЕЊЕ И ЕВАЛУАЦИЈА на политиката	19
Општа оценка за вклученост на РЕСИ во спроведување на политиката	20
Наоди и препораки за следење и евалуација на политиката од аспект на РЕ	21
Речник на поими	22
Анекс А: Помошна алатка на прашалникот за анализа на РЕСИ	23
Табела 1: Проценка на РЕСИ за ОПРАВДАНОСТ за донесување на политиката	23
Табела 2: Проценка на РЕСИ за СПРОВЕДУВАЊЕ на политиката	24
Табела 3: Проценка на РЕСИ за СЛЕДЕЊЕ И ЕВАЛУАЦИЈА на политиката	25
Анекс Б: РЕСИ семафор – Брз водич за оценка на политиката	26
Анекс В: Листа за проверка за вклученоста на РЕСИ во политиките	27
Библиографија	28

Родовата еднаквост и социјалната инклузија (РЕСИ) имаат суштинско значење за постигнување на глобалните цели за одржлив развој. Сè поголем број истражувања укажуваат на фактот дека, со вклучување на РЕСИ во различни сфери на општественото живеење, се унапредуваат здравјето и социјалната благосостојба на луѓето. Преку соодветна примена на концептот на РЕСИ при креирањето на националните политики¹, се промовира култура на позитивна промена на општеството, со цел соодветно и праведно да се одговори на социо-економските потреби на жените, на ранливите и маргинализираните групи. Дополнително, овој концепт има суштествена општествена вредност, бидејќи се анализираат основните причинители за социјалната ранливост кои придонесуваат за родовите нееднаквости и социјалната исклученост. Тука зборуваме за ограничувачките социо-културолошки норми, нееднаквата распределба на моќта по разни основи и слабите институции кои не можат да одговорат на потребите на жените и на ранливите заедници. Затоа е неопходно промовирањето на концептот на РЕСИ во развојот на политиките, за да може државата да ги реши предизвиците на најранливите групи и да се заложи за инклузивен одржлив општествен развој.

Концептот на родова еднаквост и социјална инклузија (РЕСИ) се однесува на нееднаквата распределба на моќта меѓу луѓето врз основа на нивниот пол, род, возраста, капиталот, местото на живеење, етничката припадност, попреченоста или, пак, нивна комбинација (но не исклучувајќи и други основи на маргинализација, во зависност од социјалниот контекст на државата). Концептот се фокусира на потребата активно да се дејствува во општеството со цел да се избалансираат што е можно повеќе односите на моќ, да се намалат разликите меѓу луѓето и да се обезбедат еднакви права, можности, ресурси и почитување на сите поединци, без оглед на нивниот социјален статус.

„Родовото интегрирање“² е официјално усвоено како глобална стратегија пред 30 години од страна на Обединетите нации (ОН), за време на Меѓународната конференција за жените во Пекинг, во 1995 година. Оттогаш, оваа стратегија се применува од речиси сите меѓународни развојни организации при развивање на политиките и програмите за помош на земјите во развој, за да се унапредат концептите на родовата еднаквост и зајакнувањето на жените. Денес постои обемна литература поврзана со родовото „меинструмирање“, почнувајќи од политички изјави и меѓународни конвенции, преку регионални и национални стратегии и акциски планови, до прирачници, учебници, водичи и алатки за проценка, евалуации итн. Сепак, во поново време, сè повеќе организации се обидуваат да ги поврзат стратегиите за родово „меинструмирање“ со други сродни концепти како „инклузија“, „различност“ или други идентитетски карактеристики каква што е, на пример, „попречноста“. Токму овој поширок концепт е земен како основа за подготовка на рамката со која ги анализираме политиките и програмите од перспектива на родовата еднаквост и социјалната инклузија, наместо политиките да се третираат само преку родот, како што е случај со родовото „меинструмирање“.

¹ Се однесува на програми, акциски планови, стратегии, регулативи и други документи усвоени како акти од органите на националната или на локалната власт.

² Англ. Gender Mainstreaming.

Зошто е важна анализата на РЕСИ

Родовата еднаквост е важно човеково право и е еден од главните услови за развој, напредок и стабилност на секое општество. За да разбереме зошто анализата на РЕСИ е важна во развојот на политиките, во продолжение се дадени факти за контекстот во кој живееме, во светот и во нашата држава, кои ги отсликуваат нееднаквостите и нееднаквата распределба на моќта, како и пристапот до можности кај луѓето.

Луѓето со попреченост се меѓу најсиромашните, најранливите и маргинализираните групи во општеството. Тие често се исклучени од економскиот и социјалниот живот и немаат еднаков пристап до образование, здравство, јавен транспорт, вработување и културни настани. Стапката на вработеност на луѓето со попреченост на глобално ниво изнесува околу 44 %.³

Во услови на хуманитарни кризи (природни катастрофи, војни, миграции), веројатноста лицата со попреченост да починат е од два до четири пати поголема во споредба со општата популација.

На глобално ниво, жените учествуваат со 22,5 %⁴ во парламентите на државите. Традиционалните системи на владеење во голема мера го отежнуваат пристапот на жените и нивното учество во телата за донесување одлуки на сите нивоа на власта. Во 2024 година, само 13 %⁵ се министерки во Владата на Република Северна Македонија. На локално ниво, од 2021 година само 2,5 %⁶ се избрани за градоначалници.

На глобално ниво, една од три жени/девојки се жртви на физичко и/или сексуално насилство. Насилството врз жените ги нарушува социјалните односи меѓу луѓето и ги спречува жените да постигнат социјална и економска еднаквост. Во 2022 година, од вкупно 1 117 кривични дела во земјата поврзани со семејно насилство, во 79 %⁷ од случаите жртви се жените.

Секој ден, околу 800⁸ жени во светот умираат од причини поврзани со бременоста и породувањето, кои можат да бидат навреме спречени и превенирани. Само 33 % од жените во Република Северна Македонија редовно посетуваат гинеколог.⁹

³ World Health Organization, "World Report on Disability", Geneva, 2011. <www.who.int/disabilities/world_report/2011>

⁴ World Bank (2011), World Development Report 2012. <documents.worldbank.org/.../492221468136792185/Main-report>

⁵ Влада на Република Северна Македонија. <<https://vlada.mk/vlada-ministerstva>>

⁶ Реактор, „Локални избори 2021. Осврт на кандидатските листи за градоначалници и избраните носители од родов аспект“. Ноември 2021. <https://reactor.org.mk/wp-content/uploads/2021/11/analiza_od_rodov_aspekt_lokali_izbori.pdf>

⁷ Министерство за внатрешни работи на Република Северна Македонија, „Семејно насилство во 2022“.

<<https://mk.voanews.com/a/tepanja-siluvanja-kidnapiranje-zagrizuvacki-sostojbi-so-semejnoto-nasilstvo/7006568.html>>

⁸ УНИЦЕФ. <<http://data.unicef.org/topic/maternal-health/maternal-mortality/>>

⁹ Фонд за здравствено осигурување на Република Северна Македонија. „Годишен извештај 2022 година“, 2023.

<<https://fzo.org.mk/sites/default/files/2023-06/godisen-izvestaj-2022.pdf>>

На глобално ниво, околу 50 % од работоспособните жени се вработени, во споредба со 77 % од мажите¹⁰. Жените и понатаму работат на ниско платени работни места и во просек заработуваат помеѓу 70-90 % од она што го заработуваат мажите. Жените би можеле да го зголемат својот приход за 76 %¹¹, ако се надмине разликата во учеството на пазарот на трудот и јазот на платите помеѓу мажите и жените. Ако ова се случи, на светот ќе му донесе глобална вредност од 17 билиони долари. Во Република Северна Македонија 38,3 % од вработените се жени, а само 19 % жени се работодавачи.

Во просек, жените поминуваат 3 часа повеќе во грижа за домот и семејството за разлика од мажите во земјите во развој и 2 часа повеќе на ден во развиените земји. На глобално ниво, жените го вршат поголемиот дел од неплатената нега, а платени им се само 25-50 % од вкупните часови што ги работат во грижата за домот и семејството¹². Жените во Република Северна Македонија сочинуваат 66,4 % од неплатените семејни работници, со далеку повеќе изразени разлики во руралните области.¹³

Со влошување на климата и климатските промени, се забрзуваат ризиците за најранливите луѓе во општеството.

¹⁰ 15 Government of Australia, Department of Foreign Affairs and Trade, Gender equality and women's empowerment strategy, February 2016.

¹¹ Actionaid, 2015, "Close the Gap! The cost of inequality in women's work," p. 9.

¹² УН Жени. <<http://www.unwomen.org/en/what-we-do/economic-empowerment/facts-and-figures>>

¹³ Државен завод за статистика на Република Северна Македонија. „Жените и Мажите во Северна Македонија“, 2021. <[https://www.stat.gov.mk/publikacii/2021/Gender %202021.WEB.pdf](https://www.stat.gov.mk/publikacii/2021/Gender%202021.WEB.pdf)>

Примери на земји со добри практики за анализа на РЕСИ

Фондот за конфликти, стабилност и безбедност (Conflict, Stability and Security Fund – CSSF) е основан од Владата на Велика Британија, во 2015 година, со цел да се понуди сеопфатен одговор за справување со најсложените предизвици поврзани со националната безбедност и за промоција на меѓународниот мир и стабилноста. Тој во својата работа се заложува да известува за програмските придонеси и за финансиските обврски за родовата еднаквост и социјалната инклузија низ проектите/програмите што се реализираат преку фондовите за помош на Владата на Велика Британија. Оперативната рамка го обврзува Фондот да ги следи вклученоста и влијанието на нивните активности (преку меѓународната помош) врз луѓето кои се посебно заштитетни во согласност со **Законот за еднаквост** (Equalities Act) на Велика Британија. **Маркерот GESI** (Gender Equality and Social Inclusion) е посебна политика усвоена од CSSF која овозможува да се следат тековните финасиски трошоци за родова еднаквост во согласност со владината финасиска поддршка за економски развој на земјите во развивање. GESI-маркерот е достапен на <https://assets.publishing.service.gov.uk/media/66670bb-43d0e9a43f75f63cb/ISF_GESI_Marker_Guidance_.pdf>

Во Непал е оформена посебна работна група за родова еднаквост и социјална инклузија, која е составена од повеќе национални и меѓународни партнери. Таа претставува платформа за учење и координација за поддршка на државата во интегрирање на родовата еднаквост и социјалната инклузија во националните политики. Членовите на групата веруваат дека, иако РЕСИ е сложен концепт, кога е доволно разбран и операционализиран во рамките на специфичниот културен, историски и социо-економски контекст, може да има големо влијание за менување на општеството во поправедно и поинклузивно. Оваа група пред неколку години подготви **Заедничка концептуална рамка**, која е прифатена од Владата на Непал. Целта на оваа рамка е да се зајакне координираниот пристап во развојот на државата од аспект на социјалната инклузија и родовата еднаквост. Иако во последните години Непал постигна значителен напредок во решавање на прашањата за родовата еднаквост и социјалната инклузија, сепак, и понатаму голем дел од населението е дискриминирано поради својот род, родов идентитет или социјален статус.

За рамката за РЕСИ

Оваа рамка е дизајнирана во форма на водич, со прашања, што ќе им овозможи на оние кои ја применуваат да направат анализа и да дадат оценка за вклученоста на концептот на РЕСИ во политиките на државата. Рамката може да се користи и во процесот на подготовка на конкретна политика со која се анализираат проблемите, потребите и очекувањата на жените и на другите социјално ранливи групи за различни општествени прашања. Рамката тргнува од фактот дека родот е општествено препознаен како еден од повеќекратните фактори на маргинализација. Другите фактори на маргинализација ги вклучуваат (иако не се докрај ограничувачки и зависат од социјалниот контекст на државата) попреченоста, возраста, брачниот статус, етничката припадност, религиозните сфаќања, сексуалната ориентација и родовиот идентитет. Крајната цел со примена на рамката е да се согледа како политиката ќе постигне позитивна промена во животот и благосостојбата на жените и на другите ранливи заедници.

Дополнително, со нејзина примена се овозможува да се утврдат конкретни пристапи и мерки за надминување на родовите нееднаквости и за дефинирање на стратегии кои промовираат поголемо учество и зајакнување на ранливите групи граѓани. Со оглед на тоа што ниту жените ниту мажите не се хомогени групи, а освен тоа, родовите релации се интерсекцираат¹⁴ (испреплетуваат) со разни основи кои произлегуваат од социјалниот идентитет на луѓето (религија, возраст, здравствен статус, етничка припадност, сексуална ориентација и друго), со анализа на овие релации се избегнува ризикот од засилување на постојните нееднаквости и од ограничување, кои оневозможуваат поголема општествена вклученост на жените и на ранливите категории граѓани. На крај, со примена на рамката ќе се зајакнат релевантноста, ефективноста и влијанието на националните и на локалните политики од перспектива на родовата еднаквост и социјалната инклузија. Рамката е базирана врз веќе постоечки меѓународни документи за анализа на РЕСИ во различни програми и проекти или за структурите за менаџирање во различни организации, и е адаптирана според нив. Прашањата треба да се третираат како базична рамка, со напомена дека може да се користат и други извори за да се постигне поголема комплементарност при оценување на степенот на интегрираност на РЕСИ во политиката која е предмет на анализа.

Со примена на рамката за РЕСИ се тежнее кон избегнување на вообичаените општествени стереотипи и генерализирање на потребите на различни поединци. Рамката го препознава и уважува фактот дека животните искуства на жените и мажите се разликуваат – па затоа и нивните ставови, нивните потреби и приоритети, исто така, ќе бидат различни. Теоријата на РЕСИ препознава дека идентичните пристапи за сите луѓе не можат да бидат ефективни за да се излезе во пресрет на различните потреби на жените, на мажите и на социјално ранливите групи граѓани.

¹⁴ Интерсекционалноста нуди нов начин на размислување за комплексностите поврзани со родовата еднаквост и социјалната инклузија. Тоа не е пристап кој ќе ни даде конечни одговори на општествените проблеми на луѓето, туку го преформулира нашето разбирање за маргинализацијата поврзана со родот и родовата еднаквост, при што „создава простор за рефлексивно размислување и критички ангажман“. Примената на интерсекционалните „очила“ помага да се поврзат човековите права со повеќе форми на дискриминација што ја доживуваат луѓето, пред сè, жените и социјално ранливите и маргинализирани групи.

Корист од примена на рамката за РЕСИ

Целта која сакаме да ја постигнеме со примена на рамката е да се препорачаат конкретни активности (акции) со кои ќе се унапредат подготовката, спроведувањето и следењето на политиките на национално или на локално ниво. Притоа, со рамката:

- ќе се откријат можности како да се намалат родовите и другите нееднаквости и да се зајакнат потребите на жените и на лицата кои се сиромашни, социјално ранливи или припаѓаат на некоја маргинализирана заедница;
- ќе се разбере нивото на усогласеност на политиката со националното законодавство за родова еднаквост и со другите релевантни политики кои се од стратешка важност и ги третираат родовата еднаквост и социјалната исклученост;
- ќе се придонесе за обезбедување на повеќе податоци и факти базирани врз докази, кои се потребни за соодветно финансирање при спроведување на политиките.

За кого е наменета рамката за РЕСИ

Оваа рамка е наменета да се користи од страна на претставници на експертски тела, комисии, работни групи за родова еднаквост во рамки на националната и на локалната власт и од одговорните лица за родова еднаквост во министерствата и во другите органи на државната управа. Рамката може да ја користат и други назначени органи и тела од институциите на системот или интерсекторски групи во кои постојат капацитети и искуство во спроведување на родови анализи. На крај, оваа рамка може да се користи и од страна на други организации, вклучително и од граѓанскиот сектор (со одредена адаптација), како алатка за проценка на влијанието на РЕСИ во програмите, регулативите, проектите и структурите на управување.

Пред да се започне со анализа на РЕСИ (било да се работи за политика, проект или програма) запрашајте се за следново (овие прашања/изјави може да влијаат инспиративно кај членовите од групата за да се постигне подобар квалитет на анализата и сеопфатно да се интегрира концептот на РЕСИ во политиката):

Пред да се започне со анализа на РЕСИ (било да се работи за политика, проект или програма) запрашајте се за следново: (овие прашања/изјави може да влијаат инспиративно кај членовите од групата за да се постигне подобар квалитет на анализата и сеопфатно да се интегрира концептот на РЕСИ во политиката):

1. Кој е најчестиот стереотип поврзан со родовата еднаквост или со некоја маргинализирана група во општеството, или на Вашето работно место, и кои се ефектите од овие стереотипи?
2. Издвојте еден предизвик за родова еднаквост во општеството или на работното место и објаснете какви се влијанијата од ваквата нееднаквост.
3. Опишете ситуација во која некои луѓе се исклучени од можноста да добијат одредена јавна услуга или им се оневозможува професионален развој, кои се причините за оваа состојба и какви се последиците.
4. Објаснете како Вашите професионални и лични искуства влијаеја во оформување на Вашите ставови и пристапи за разбирањето и работењето на прашања поврзани со родот и инклузивноста на ранливите и маргинализираните групи.
5. Опишете една најчеста реакција кај Вашите колеги кога ќе се спомне терминот „род“ или „родова еднаквост“ и објаснете што подразбираат тие со своите реакции/изјави?

Структура на рамката за РЕСИ

Рамката е составена од три поглавја, кои овозможуваат да се спроведе квалитетна ревизија на политиките на државата од перспектива на РЕСИ:

1. **Оправданост за донесување на политиката**
2. **Спроведување**
3. **Следење и евалуација на политиката**

За секое поглавје се дава општа оценка за вклученоста на родовата еднаквост и социјалната инклузија во политиката – преку избирање на една од шесте категории означени со 0, 1, 2, 3, 4, 5. Дополнително, во сумарен наративен дел, се изложуваат клучните наоди и препораки. Во рамката е даден и анекс со речник за клучни термини поврзани со родовата еднаквост и социјалната инклузија.

Водич со прашања за анализа на РЕСИ

Во овој дел следуваат прашањата кои даваат насока како да се интегрираат принципите на РЕСИ при креирање или ревизија на политиките. Прашањата во секое од трите поглавја се одговараат со Да, Не и Делумно. Групата/личноста одговорна за анализа, во случај на одговори со Не и Делумно, треба да препорача клучни акции за зајакнување на принципите на РЕСИ во политиката. Во случај на даден одговор ДА, не е нужно да се даде/ат препорака/и, но сепак, не е ниту исклучено доколку тимот/лицето одлучи спротивно. Прашањата се општи и треба да се третираат како основен водич за анализа, без разлика на секторската припадност на политиката (на пр., социјална политика, образование, здравство, култура...). На крајот од секое поглавје се подготвува сумарен одговор (кратко резиме) до кој степен, а во согласност со одговорите, концептот на РЕСИ е вклучен во политиката која се анализира. Во резимето, групата/лицето поставува приоритетни активности на кој начин треба да се подобри квалитетот на политиката во даденото поглавје, со цел принципите на родовата еднаквост и социјалната инклузија да бидат што е можно подобро опфатени, и ги наведува приоритетните интервенции.

Важно:

Секоја политика, програма, проект може да биде предмет на родова анализа, без разлика на кој сектор му припаѓаат. Терминот „Не е апликативно“ не се користи во рамката за РЕСИ.

ПРВ ДЕЛ:

Оправданост за донесување на политиката

Табела 1: Проценка на РЕСИ за ОПРАВДАНОСТ за донесување на политиката

Прашања за проверка	Да/Не/ Делумно	Објаснување
1. Дали во анализата на проблемите и предизвиците за донесување на политиката се зборува и за различните состојби на жените, мажите и маргинализираните групи? Во проценката земете ги предвид социјалните, културните, економските, политички потреби.		
2. Дали во анализата на проблемите се вклучени наоди од истражувања или национални статистички податоци во кои се согледани родови нееднаквости или социјална дискриминација?		
3. Дали темата/ите што се регулира/ни во политиката може да се поврзе/ат со предизвици или недоследности поврзани со родовата нееднаквост и социјалната исклученост на одредени целни групи?		
4. Дали во анализата на причините за донесување на политиката се вклучени разделени податоци по основ на пол, род, возраст, попреченост или по друга основа на социјална ранливост?		
5. Доколку не се прикажани родови или друг вид разделени податоци во објаснување на состојбите, дали се наведуваат причините зошто овие податоци недостигаат?		
6. Дали целната група, во контекст на политиката, се смета за социјално исклучена или маргинализирана во државата? Дали ваквата констатација е поддржана со статистика и/или факти базирани врз докази?		
7. Дали капацитетите на националната или на локалната институција која е клучна за спроведување на политиката, се соодветни и доволно развиени за да можат да дејствуваат во остварување на потребите на ранливите групи?		

Прашања за проверка	Да/Не/ Делумно	Објаснување
8. Дали во анализата на проблемите се наведуваат потенцијални ризици кои би го попречувале спроведувањето на политиката, и дали постои план за нивно надминување, доколку се појават?		
9. Дали се анализирани капацитетите на граѓанското општество кое активно може да придонесе за унапредување на концептот на РЕСИ при спроведување на политиката?		
10. Дали постои интерсекционален пристап при анализа на проблемите и потребите на целните групи за кои е наменета политиката? Дали сметате дека интерсекционалната анализа е сеопфатна за да се излезе во пресрет на потребите на ранливите групи, жените и децата?		
11. Дали во проценката за оправданоста на политиката се анализирани одредени буџетски импликации?		

Општа оценка за вклученост на РЕ за донесување на политиката

Во табелата подолу потребно е да се означи со (X) една од шесте категории за квалитетот на оправданоста/контекстот на донесување на политиката од аспект на родовата еднаквост (преку консензус донесен во рамки на групата која ја спроведува анализата).

Во согласност со добиената оценка, групата ќе има подобра општа слика за тоа како е вклучен концептот на родовата еднаквост и социјалната инклузија во оправданоста/ситуационата анализа на политиката.

Оценка

Опис

☐**0**

Во оправданоста за донесување на политиката е **целосно исклучена** родовата анализа и не е познато како политиката би можела да има влијание во унапредување на родовата еднаквост, а дополнително постои и ризик за засилување на родовите нееднаквости.

☐**1**

Во оправданоста за донесување на политиката се вклучени **одредени аспекти** на родова анализа, но политиката не претставува опасност за генерирање родови нееднаквости, иако, од друга страна, нема суштинско значење за родовата еднаквост.

☐**2**

Во оправданоста за донесување на политиката **постои можност** политиката да има влијание во унапредување на родовата еднаквост, меѓутоа не се конкретно одредени предизвиците и потребите на жените, ранливите групи, како и на институциите на системот.

☐**3**

Во оправданоста за донесување на политиката, родовата анализа и специфичните потреби и проблеми на жените и на другите ранливи групи се соодветно наведени, но родовата еднаквост не е една од главните причини за донесување на политиката, иако таа има **одреден** придонес кон унапредување на родовата еднаквост.

☐**4**

Во оправданоста за донесување на политиката, **родовата анализа и специфичните потреби** и проблеми на жените и другите ранливи групи **се соодветно наведени**, но родовата еднаквост не е една од главните причини за донесување на политиката, иако таа има **значаен** придонес кон унапредување на родовата еднаквост.

☐**5**

Во оправданоста за донесување на политиката, родовата еднаквост е една од главните причини за нејзино донесување и има **фундаментално** значење во унапредување на родовата еднаквост.

Наоди и препораки за подобрување на политиката од аспект на РЕ

Поглавје	Општа оценка (Означи оценка од 0 до 5)	Наоди и препораки Да се даде кратко објаснување (резиме) за дадената оценка (видете ги главните прашања подолу кои ќе ви помогнат за сумарното резиме за ова поглавје). Посочете клучни препораки што би ја зајакнале оправданоста за донесување на политиката од перспектива на РЕСИ.
Оправданост за донесување на политиката		Наоди 1. До која мера се вклучени податоци и факти базирани врз докази при објаснување на проблемите и состојбите со кои се соочуваат групите на граѓани од интерес за РЕСИ во политиката? 2. Какви се капацитетите на релевантните државните органи, граѓанските организации и другите чинители кои можат да придонесат за унапредување на РЕСИ при спроведување на политиката? 3. До кој степен е вклучена интерсекционалната родова анализа при елаборирање на предизвиците и потребите со кои се соочуваат различните групи кои се од интерес за унапредување на РЕСИ во политиката? Кратко резиме (не повеќе од 500 збора) Препораки Посочете клучни активности кои би ја зајакнале оправданоста за донесување на политиката од перспектива на РЕСИ во согласност со главните наоди во резимето. Клучни препораки

ВТОР ДЕЛ:

Спроведување на политиката

Табела 2: Проценка на РЕСИ за СПРОВЕДУВАЊЕ на политиката

Прашања за проверка	Да/Не/ Делумно	Објаснување
1. Дали во дефинирањето на целите на политиката се вклучени аспекти на родови нееднаквости и социјална исклученост?		
2. Дали предложените мерки на политиката се конкретно поврзани со родот, родовата еднаквост и социјалната исклученост?		
3. Постои ли можност предложените мерки и активности да предизвикаат обратен ефект, односно да доведат до зголемување на нееднаквоста или на социјалната ранливост?		
4. Дали предложените мерки и активности овозможуваат да се подобрат статусот и капацитетите (вештини, знаења) на ранливите и маргинализирани групи во средината или во општеството? Кои се овие групи и дали тие имаат посебна важност за да се исполнат поставените цели во политиката?		
5. Дали во политиката се наведуваат активности и мерки за вклучување на различни чинители со кои би се зајакнале промоцијата и застапувањето за РЕСИ во јавниот простор?		
6. Дали во политиката се вклучени активности за споделување и размена на знаења и искуства меѓу различни чинители за прашања од интерес за РЕСИ ²⁰ ? Или, пак, дали се вклучени активности со цел евалуација на одредени родови прашања за проценка на влијанието на родовите нееднаквости врз зајакнувањето на жените или на маргинализираните групи ²¹ ?		

¹⁷ На пример, да се формира група на жени и да се работи на нивна поддршка: во градење на кариерни вештини на жените, обезбедување можности на жените да учествуваат во креирање на политики на локално ниво, за подигање на јавната свест на населението за надминување на родовите стереотипи. Тука може да се зборува и за различни активности за едукација за родовата еднаквост кај мажите, со цел нивно активно вклучување во промоција на РЕСИ.

¹⁸ На пример, вклучување на лица со различна попреченост за стекнување на вештини за работа, подобрување на здравствениот персонал за работа со лица со попреченост, зголемување на пристапот до социјални услуги за мигранти/бегалци, зголемување на вклученоста на лицата со попреченост во донесување на политики на национално ниво.

¹⁹ На пример, организирање на кампањи од страна на локалната самоуправа и нејзино директно учество во намалување на стигмата и дискриминацијата на лицата со попреченост.

²⁰ На пример, меѓу граѓанските организации и центрите за социјална работа, заради подобрување на превенцијата од семејно насилство, за начинот на упатување на жртвите и за подобра координација.

Прашања за проверка	Да/Не/ Делумно	Објаснување
7. Дали граѓанските организации се јавуваат како спроведувачи на одредени активности во политиката во согласност со нивното искуство и стручност во областа на РЕСИ? Дали нивната вклученост е соодветна за да се остварат целите на политиката?		
8. Дали активностите во политиката се во согласност со Законот за еднакви можности на жените и мажите и дали придонесуваат за негова примена? Ако постојат законски отстапувања, како отстапките може да се надминат со цел да се усогласат принципите на РЕСИ од политиката со законската регулатива?		
9. Дали мерките од политиката се соодветни и ги надополнуваат целите и активностите предвидени во Националната стратегија за родова еднаквост? Дали постојат поголеми отстапувања и како тие може да се надминат со цел да се усогласат принципите на РЕСИ од политиката со Националната стратегија?		
10. Дали е вклучен интерсекционален пристап во мерките и активностите на политиката, со цел соодветно да се одговори на потребите на различни социјални групи ²² ?		
11. Дали се наведени извори на финансирање, или други ресурси, за спроведување на активности за да се унапреди концептот на РЕСИ во рамки на политиката?		
12. Дали постојат (и се соодветни) буџетите за градење на капацитети на органите на државната управа или лицата одговорни за политиката, за прашања од областа на РЕСИ?		

²¹ На пример, организирање на работилница со разни чинители, на која се разговара до кој степен акцискиот план за вработување на општината е ефикасен за зголемување на учеството на жените на пазарот на трудот и што треба да се подобри или да се промени.

²² На пример, утврдени се конкретни активности за да се подобри пристапот до гинеколошки услуги на жените од руралните средини, споредено со жените од градските средини.

Општа оценка за вклученост на РЕ во следење и евалуација на политиката

Во табелата подолу потребно е да се означи една од шесте категории за квалитетот на спроведување на политиката од аспект на родовата еднаквост (преку консензус донесен во рамки на групата која ја спроведува анализата).

Во согласност со добиената оценка, групата ќе има подобра општа слика за тоа како е вклучен концептот на родовата еднаквост и социјалната инклузија во спроведување на политиката.

Оценка

Опис

☐**0**

При спроведување на политиката **целосно се исклучени** родово сензитивни мерки/интервенции и не е познато како политиката би можела да има влијание во унапредување на родовата еднаквост, а дополнително постои и ризик за засилување на родовите нееднаквости.

☐**1**

При спроведување на политиката се **вклучени одредени** родово сензитивни мерки/интервенции, не се смета дека политиката претставува опасност за предизвикување родови нееднаквости, иако, од друга страна, нема есенцијално значење за родовата еднаквост.

☐**2**

При спроведување на политиката постои **потенцијал** политиката да има свое влијание врз унапредување на родовата еднаквост, меѓутоа не се конкретно одредени мерките/интервенциите и не се предвидени буџети/извори на финансирање со кои ќе се влијае врз ранливите групи и врз институциите на системот.

☐**3**

При спроведување на политиката, родово специфичните мерки и интервенции се задоволително опфатени, но без буџети/извори на финансирање, а дополнително родовата еднаквост не е една од главните причини за спроведување на политиката, иако таа има **одреден придонес** кон унапредување на родовата еднаквост.

☐**4**

При спроведување на политиката, родово специфичните мерки и интервенции се задоволително опфатени, но без буџети/извори на финансирање, родовата еднаквост не е една од главните причини за спроведување на политиката, иако има **значаен** придонес кон унапредување на родовата еднаквост.

☐**5**

При спроведување на политиката, родовата еднаквост е една од главните цели и има **фундаментално** значење во унапредување на родовата еднаквост, во која се вклучени родово специфичните мерки и интервенции, како и соодветни буџети/извори на финансирање.

Наоди и препораки за спроведување на политиката од аспект на РЕСИ

Поглавје	Општа оценка (Означи оценка од 0 до 5)	Наоди и препораки Да се даде кратко објаснување (резиме) за дадената оценка (видете ги главните прашања подолу кои ќе ви помогнат за сумарното резиме за ова поглавје). Посочете клучни препораки што би ја зајакнале оправданоста за донесување на политиката од перспектива на РЕСИ.
Оправданост за донесување на политиката		Наоди - До која мера во политиката се вклучени родово специфични активности или мерки за подобрување на социјалната инклузија на одредени целни групи? - Колку резултатите на овие интервенции ќе доведат до реални промени за жените или за ранливите групи или, пак, ќе се влијае врз позитивна општествена промена? - Каква е вклученоста на граѓанските организации, ранливите групи, во спроведувањето на активностите на политиката, или се работи за декларативен пристап? - Колку активностите предвидени во политиката се интерсекционални, за да се излезе во пресрет на потребите на најранливите групи? - До која мера буџетите се запазени и се соодветни за спроведување на политиката, вклучително и за внатрешно зајакнување на државните органи (локалната власт) кои се одговорни за координација, спроведување и следење? Кратко резиме (не повеќе од 500 збора) Препораки Посочете клучни активности кои би го подобриле спроведувањето на политиката од перспектива на РЕСИ во согласност со главните наоди во резимето. Клучни препораки

ТРЕТ ДЕЛ:

Следење и евалуација на политиката

Табела 3: Проценка на РЕСИ за СЛЕДЕЊЕ И ЕВАЛУАЦИЈА на политиката

Прашања за проверка	Да/Не/ Делумно	Објаснување
1. Дали се предвидува собирање на податоци по пол, возраст, попреченост (или друга форма на исклученост) за да се оцени ефикасноста од спроведување на политиката од значење за РЕСИ?		
2. Дали во политиката се планира формирање на тело за следење и евалуација и ако е така, дали аспектите на РЕСИ се специфично вклучени како дел од нивните задачи? Дали жените и маргинализираните групи се вклучени во телото и во планот за следење и евалуација на политиката?		
3. Дали во планот за следење се предвидуваат средби за анализа со разни чинители, за да се разговара дали и во која мера концептот на РЕСИ е земен предвид при спроведување на политиката?		
4. Дали индикаторите од планот за следење се родово димензионирани и инклузивни за потребите на одредени ранливи или маргинализирани групи? (Постои ли интерсекционален пристап за тоа како се поставени индикаторите што се значајни за следење на резултатите од политиката?)		
5. Дали се наведени алатките за собирање и анализа на родовите индикатори и која институција е одговорна?		
6. Дали е планирана периодична евалуација и ревизија на политиката, со цел да се оцени нејзиното влијание кон унапредување на РЕСИ на среден рок?		

Општа оценка за вклученост на РЕСИ во спроведување на политиката

Во табелата подолу потребно е да се означи една од шесте категории за квалитетот на следење и евалуација на политиката од аспект на родовата еднаквост (преку консензус донесен во рамки на групата која ја спроведува анализата).

Во согласност со добиената оценка, групата ќе има подобра општа слика за тоа како е вклучен концептот на родовата еднаквост и социјалната инклузија во следење и евалуација на политиката.

Оценка

Опис

☐ 0

За следење и евалуација на политиката се **целосно исклучени** родовите индикатори за да се оцени како политиката би имала влијание во унапредување на родовата еднаквост, а дополнително постои и ризик за засилување на родовите нееднаквости.

☐ 1

За следење и имплементација на политиката се **вклучени некои** родови индикатори, но тие не се задоволително разделени и инклузивни и не постои план за нивно следење и рефлексивност, но сепак, не се смета дека политиката претставува опасност за поттикнување родови нееднаквости, иако, од друга страна, нема ниту суштинско значење за родовата еднаквост.

☐ 2

За следење и евалуација на политиката **постои можност** политиката да има влијание врз родовата еднаквост, меѓутоа родовите индикатори не се доволно разделени и инклузивни и не постои план за нивно следење и рефлексивност со цел подобро да се оценат ефектите на политиката кон жените, другите ранливи групи и институциите на системот во насока на постигнување на родовата еднаквост.

☐ 3

За следење и евалуација на политиката, родовите индикатори се задоволително разделени и инклузивни, но не постои план за нивно следење и рефлексивност и за партиципативно учество на ранливите групи, а дополнително родовата еднаквост не е една од главните причини за следење на ефектите на политиката, иако таа има **одреден** придонес кон унапредување на родовата еднаквост.

☐ 4

За следење и евалуација на политиката, родовите индикатори се задоволително разделени и инклузивни, но не постои план за нивно следење и рефлексивност и за партиципативно учество на ранливите групи и на жените во процесот на евалуација, а дополнително родовата еднаквост не е една од главните причини за следење на ефектите на политиката, иако таа има **значаен** придонес кон унапредување на родовата еднаквост.

☐ 5

За следење и евалуација на политиката, родовата еднаквост е една од главните цели и има **фундаментално** значење во унапредување на родовата еднаквост, во која се интегрирани задоволително разделени и инклузивни родови индикатори и постои план за нивно следење и рефлексивност, како и за партиципативно учество на ранливите групи и на жените во процесот на евалуација.

Наоди и препораки за следење и евалуација на политиката од аспект на РЕ

Поглавје	Општа оценка	Наоди и препораки
	(Означи оценка од 0 до 5)	Да се даде наративно објаснување (кратко резиме) за дадената оценка (видете ги главните прашања подолу кои ќе ви помогнат за сумарното резиме за ова поглавје).
		Посочете клучни препораки кои би ја зајакнале оправданоста за спроведување на политиката од перспектива на РЕСИ.
		Најмногу 500 збора.
Оправданост за донесување на политиката		Наоди 1. До која мера индикаторите се родово дизагрегирани и социјално инклузивни за да информираат полесно за резултатите од спроведување на политиката кои се од интерес на РЕСИ? 2. Колку процесите и телата вклучени во координација, следење и евалуација на резултатите од политиката ги вклучуваат принципите на РЕСИ? Кратко резиме (не повеќе од 500 збора) Препораки Посочете клучни активности кои би го подобриле спроведувањето на политиката од перспектива на РЕСИ, во согласност со главните наоди во резимето. Клучни препораки

Речник на поими

Родова еднаквост

Се однесува на еднаквите права, одговорности и можности на жените, мажите, девојчињата и момчињата. Еднаквоста не значи дека жените и мажите се исти, но дека правата на жените и мажите, одговорностите и нивните можности нема да зависат од тоа дали се родени како мажи или како жени. Родовата еднаквост подразбира дека интересите, потребите и приоритетите на жените и мажите се земаат предвид, признавајќи ја разликата на различните групи на жени и на мажи. Родовата еднаквост не е проблем на жените, но треба да ги разбуди и целосно да ги ангажира и мажите како и жените. Еднаквоста меѓу жените и мажите се гледа и како прашање на човековите права и како предуслов и индикатор за одржлив општествен развој фокусирани на потребите на луѓето.

Социјална инклузија

Тоа е процес со кој општеството прави напори за да се обезбедат еднакви можности за сите луѓе, без разлика на нивното потекло, за да можат да го постигнат својот целосен потенцијал во животот. Таквите напори вклучуваат донесување на политики и мерки кои промовираат еднаков пристап до јавните услуги, а овозможуваат и учество на граѓаните во процесите на донесување одлуки кои влијаат врз нивните животи.

Родова анализа

Тоа е метод со кој идентификуваме како луѓето поради нивниот родов идентитет или родово изразување можат да бидат поинаку третирани или да имаат поразлично искуство во развивање на своите потенцијали или можности во општеството, да се добие подобро разбирање за пречките кои ги оневозможуваат луѓето поради нивниот род да учествуваат во општеството и во неговите процеси врз еднаква основа. Тоа е процес за подобро разбирање на разликите во улогите, одговорностите и потребите на жените и на мажите во кој било социјален контекст. Вклучува испитување на тоа како родовите разлики и нееднаквости влијаат врз различни аспекти на животот, вклучувајќи го и пристапот до ресурси, можности и моќ.

Рангливи групи

Група(и) на луѓе кои се обесправени и кои се повеќе подложни на сиромаштија и на социјална неправда за разлика од другите општествени групи, бидејќи имаат помалку моќ, општествено зависни се и се помалку видливи.

Маргинализирани групи

Ги опишува луѓето кои се целосно или делумно исклучени од учество во општеството во кое живеат и кои не можат да ги остварат своите права на образование, вработување, здравство итн., поради нивните идентитетски карактеристики и поради општествената стигма и дискриминација.

Сексуална ориентација

Се однесува на способноста на секое лице да чувствува емоционална, физичка или сексуална привлечност, како и да има интимни и сексуални врски со друго лице, без разлика на полот или родот.

Родов идентитет

Внатрешното чувство на едно лице да се доживува целосно како женско, или целосно како машко, или да има карактеристики и на женско и на машко. Ова внатрешно чувство може, но и не мора да биде усогласено со биолошкиот пол на лицето што му е назначен при раѓањето.

Род

Се однесува на општествените карактеристики и можности поврзани со тоа да се биде маж и жена, на односите помеѓу жените и мажите и девојчињата и момчињата, како и на односите помеѓу жените и помеѓу мажите. Овие карактеристики, можности и врски се општествено конструирани и се учат преку процесите на социјализација. Тие се специфични за општествениот контекст и времето и се променливи. Родот одредува што се очекува, што е дозволено и вреднувано од жената или од мажот во дадениот социјален контекст. Во повеќето општества постојат разлики и нееднаквости помеѓу жените и мажите во одговорностите што им се доделуваат, во активностите што ги преземаат, во пристапот и контролата врз ресурсите и приходите, како и во можностите за донесување одлуки.

Родови стереотипи

Се однесува на однапред создадени идеи со кои на жените и на мажите произволно им се припишуваат одредени карактеристики и улоги, одредени и ограничени од нивниот пол.

Интеграција на РЕСИ

Се однесува на вклучување на стратегии и пристапи при проценка на политики/програми/проекти, нивно развивање, спроведување и евалуација, а со цел да се земат предвид перспективите на родовата еднаквост и социјалната инклузија за сеопфатно и соодветно опфаќање на родовите нееднаквости и социјалната исклученост.

Интерсекционалност

Се однесува на начинот на кој повеќекратните идентитетски карактеристики (како род, раса, пол, социјално-економски статус, сексуална ориентација, попреченост, родов идентитет) се комбинираат и пресретнуваат за да креираат различни потреби кај луѓето, и на начинот на кој повеќекратните форми на дискриминација (како сексизам, расизам, хомофобија, класна дискриминација) се комбинираат и испреплетуваат на начин кој влијае врз искуството и животите на лицата како резултат на нивните мултикратни идентитетски карактеристики. На пример, Ромка која живее во рурална средина и има физичка попреченост се соочува со повеќекратни идентитетски карактеристики и овие идентитети ќе влијаат врз начинот на кој општеството ќе ја третира и како таа ќе може да ги остварува своите социјални, здравствени и економски права.

Родови индикатори

Се податоци за следење на родовите разлики, промените што настануваат низ времето и што се врзани за родовите карактеристики и напредокот кон постигнување на целите на родовата еднаквост.

АНЕКС А

Помошна алатка на прашалникот за анализа на РЕСИ

Во табелата подолу, за секое од прашањата во водичот за анализа на политиката, се дадени потпрашања (преку конкретни примери) кои треба да го помогнат креативниот аналитички процес во креирањето на политиките од перспектива на РЕСИ.

Табела 1: Проценка на РЕСИ за ОПРАВДАНОСТ за донесување на политиката

Прашања за проверка	Објаснување
1. Дали во анализата на проблемите и предизвиците за донесување на политиката се зборува и за различните состојби на жените, мажите и маргинализираните групи? Во проценката земете ги предвид социјалните, културните, економските, политички потреби.	Ако се работи за Национална стратегија за вработување, дали се земени предвид економските потреби на Ромките како една од најмалку застапените групи на жени на пазарот на трудот? Дали притоа се образложуваат нивните социјални и културолошки состојби кои придонесуваат за слабото учество на пазарот на трудот (на пр., степен на образование или традиционалната улога на жената Ромка во семејството)?
2. Дали во анализата на проблемите се вклучени наоди од истражувања или национални статистички податоци во кои се согледани родови нееднаквости или социјална дискриминација?	Дали Националната стратегија за млади повикува на одредени факти/наоди од претходни релевантни истражувања во кои некоја ранлива група на млади или девојките се повеќе подложни на дискриминација (на пример, поради физичка или интелектуална попреченост) или на нееднаков третман при користење на здравствени услуги (на пример, избор на матичен гинеколог)?
3. Дали темата/ите што се регулира/аат во политиката може/ат да се поврзе/ат со предизвици или недоследности поврзани со родовата нееднаквост и социјалната исклученост на одредени целни групи?	Дали во локалниот акциски план за справување со дискриминација се води дискусија за ЛГБТИ заедницата, лицата со попреченост, Ромите – групи кои се често предмет на дискриминација во општеството? Или, ако се работи за локален акциски план за вработување, дали се увидени родови празнини по прашање на вработени жени наспроти вработени мажи и дали е направена анализа за факторите кои придонесуваат за ваквите нееднаквости?
4. Дали при анализа на причините за донесување на политиката се вклучени разделени податоци по основ на пол, род, возраст, попреченост или по друга основа на социјална ранливост?	Дали во локалниот акциски план за здравство постојат податоци за процентот на пациентки на ниво на општината кои имаат избрано матичен гинеколог? Постојат ли притоа и податоци колкав е тој процент кај лица со попреченост, или кај Ромките, како посебно ранливи групи?

Прашања за проверка	Објаснување
5. Доколку не се прикажани родови или друг вид разделени податоци во објаснување на состојбите, дали се наведуваат причините зошто овие податоци недостигаат?	На пример, одредените индикатори се несоодветни за да можат да се разложат по пол, род, возраст, попреченост во локалниот акциски план за здрава животна средина.
6. Дали целната група/и, во контекст на политиката, се смета за социјално исклучена или маргинализирана во државата? Дали ваквата констатација е поддржана со евиденција и факти базирани врз докази?	Дали постои добро аргументирана анализа од релевантни истражувања, заедно со статистика, која укажува дека ЛГБТИ заедницата треба да биде приоритизирана со мерките од Акцискиот план за еднаквост и недискриминација?
7. Дали капацитетите на националната или на локалната институција која е клучна за спроведување на политиката, се соодветни и доволно развиени за да можат да дејствуваат во остварување на потребите на ранливите групи?	Дали во локалниот план за родова еднаквост се анализираат предностите, слабостите и можностите на локалното координативно тело што е одговорно за следење на родовата еднаквост на ниво на општината? Има ли анализа на конкретни вештини или компетенции кои им се потребни на членовите на групата, на пр., за подобро запознавање на потребите и проблемите на лицата со попреченост?
8. Дали во анализата на проблемите се наведуваат потенцијални ризици кои би го попречувале спроведувањето на политиката, и дали постои план за нивно надминување, доколку се појават?	На пример, групи мажи кои активно би го попречувале економското зајакнување на жени од некоја маргинализирана група (на пр., во ромска средина од страна на Ромите), а план за надминување на овој ризик би биле едукација на мажи Роми за социјалните придобивки од поголемото вклучување на Ромките на пазарот на трудот.
9. Дали се анализирани капацитетите на граѓанското општество кое активно може да придонесе за унапредување на концептот на РЕСИ при спроведување на политиката?	Дали во Акцискиот план за образование се наведуваат НВОи кои работат со лица со попречност, какви се нивните капацитети и кои се предностите од нивното вклучување како партнери на општината? Дали и во која мера може Акцискиот план за образование да биде поинклузивен за лицата со попреченост, ако се вклучат локални организации во неговото спроведување?
10. Дали постои интерсекционален пристап при анализа на проблемите и потребите на целните групи за кои е наменета политиката? Дали сметате дека интерсекционалната анализа е сеопфатна за да се излезе во пресрет на потребите на различни ранливи групи, на жените и децата?	Дали во локалниот план за социјална политика и здравство се согледани различни пречки за пристап до здравствени и социјални услуги за жени од градски средини, во споредба со жени од рурални средини, на ниво на општината или на целата држава?

Табела 2: Проценка на РЕСИ за СПРОВЕДУВАЊЕ на политиката

Прашања за проверка	Објаснување
1. Дали во дефинирањето на целите на политиката се вклучени аспекти на родови нееднаквости и социјална исклученост?	Дали во локалниот акциски план за вработување, вработувањето на жените е ставено како еден од главните приоритети на политиката? Во Националната стратегија за борба против дискриминација, ЛГБТИ лицата не се ставени како приоритетна група, но се препорачуваат одредени активности за надминување на предизвиците со дискриминација кон оваа целна група во разни сфери на општественото живеење.
2. Дали предложените мерки на политиката се конкретно поврзани со родот, родовата еднаквост и социјалната исклученост?	Дали во локалниот акциски план за образование се планираат интервенции како да се зголеми степенот на образование на Ромките? Ако се планирани обуки за неформално образование на Ромки, дали предложените теми одговараат на потребите за нивен кариерен развој и се во согласност со потребите на општината или се предвидуваат обуки кои нема видно да придонесат за понатамошно вработување на жените и само ќе ја зголемат нееднаквоста?
3. Постои ли можност предложените мерки и активности да предизвикаат обратен ефект, односно да доведат до зголемување на нееднаквоста или на социјалната ранливост?	
4. Дали предложените мерки и активности овозможуваат да се зајакнат улогата и влијанието на жените во средината или во општеството?	На пример, дали се планира формирање на група жени жртви на насилство за поддршка, градење на капацитети на жените за претприемништво, обуки за родова еднаквост за мажи како активни промотори на родовата еднаквост, обезбедување можности за жените да учествуваат во креирање на политиките на ниво на општина, поддршка на младите во образованието за надминување на родовите стереотипи и традиционалната улога на жените.
5. Дали предложените мерки и активности овозможуваат да се подобрат статусот и капацитетите (вештини, знаења) на ранливите и маргинализирани групи во средината или во општеството? Кои се овие групи и дали се од посебна важност за да се исполнат поставените цели во	На пример, во политиката за вработување се избираат лица со различна попреченост, се обезбедуваат обуки за нив за градење вештини според степенот на попреченост; постојат активности за зголемување на пристапот до здравствени услуги за мигранти/бегалци; постојат мерки за зголемување на учеството на лица со попреченост во донесување на политики на локално ниво.

6. Дали во политиката се наведуваат активности и мерки за вклучување на различни чинители со кои би се зајакнале промоцијата и застапувањето за РЕСИ во јавниот простор?	Дали во Националната стратегија за родова еднаквост се планираат обуки за РЕСИ на претставници од државни институции? Дали се земаат предвид различностите во изборот на учесници од државните институции (на пр., Ромки, лица со попреченост). Дали на обуките е планирано и учество на НВО кои ги претставуваат потребите на одредени маргинализирани заедници?
7. Дали во политиката се вклучени активности за споделување и размена на знаења и искуства меѓу различни чинители за прашања од интерес за РЕСИ? Или, пак, дали се вклучени активности со цел евалуација на одредени родови прашања за проценка на влијанието на родовите нееднаквости врз зајакнувањето на жените или на маргинализираните групи?	Дали во Националната стратегија за заштита од насилство врз жените и семејното насилство се планира организирање средби меѓу граѓанските организации и центрите за социјална работа заради подобрување на превенцијата од семејно насилство, за начинот на упатување на жртвите и за подобра координација? Или работилница со разни чинители на која се разговара до кој степен акцискиот план за вработување на општината е ефикасен во зголемување на учеството на жените на пазарот на трудот и што треба да се подобри или да се промени.
8. Дали граѓанските организации се јавуваат како спроведувачи на одредени активности во политиката во согласност со нивното искуство и стручност во областа на РЕСИ? Дали нивната вклученост е соодветна за да се остварат целите на политиката?	Дали се наведени одредени НВОи кои имаат искуство и стручност за работа на родови прашања или маргинализирани групи? Дали во активностите од акцискиот план одредени НВОи се носители за нивно спроведување? Дали се предвидени активности за заедничко учење и координација за РЕСИ меѓу локалната власт и локалните НВОи?
9. Дали активностите во политиката се во согласност со Законот за еднакви можности на жените и мажите и дали придонесуваат за негово спроведување? Ако постојат законски отстапувања, како отстапките може да се надминат со цел да се усогласат принципите на РЕСИ од политиката со законската регулатива?	Во кои членови/обврски од Законот за еднакви можности, локалниот акциски план за борба против дискриминација придонесува во зајакнување на РЕСИ? Дали постојат активности кои се спротивни на членовите од Законот? Дали акцискиот план ќе придонесе во голема мера да се унапреди РЕСИ на локално ниво во согласност со законската регулатива или нема да има посебно влијание?
10. Дали мерките од политиката се соодветни и ги надополнуваат целите и активностите предвидени во Националната стратегија за родова еднаквост? Дали постојат поголеми отстапувања и како може да се надминат со цел да се усогласат принципите на РЕСИ од политиката со Националната стратегија?	Во кои делови/активности од Националната стратегија, локалниот акциски план за борба против дискриминација придонесува во зајакнување на РЕСИ? Дали постојат активности кои се спротивни на принципите на Националната стратегија? Дали акцискиот план ќе придонесе во голема мера да се унапреди РЕСИ на локално ниво во согласност со националните политики или нема да има посебно влијание?

11. Дали е вклучен интерсекционален пристап во мерките и активностите на политиката, со цел соодветно да се одговори на потребите на различни социјални групи?

Дали во локалниот акциски план за здравство се посочени различни пречки за пристап до здравствени услуги за жени од градски средини, во споредба со жени од рурални средини? Дали посебно се анализираат здравствените потреби на жените со попречност?

12. Дали се наведени извори на финансирање, или други извори, за спроведување на активности за да се унапреди концептот на РЕСИ во рамки на политиката?

Дали во активностите за РЕСИ има наведени институции како одговорни тела за спроведување на овие активности од Националниот акциски план за родова еднаквост? Дали е посочено од каде ќе се издвојува буџет за нивно спроведување (посебна програма, меѓународен проект или слично)? Дали во Националната стратегија за борба против дискриминација се планираат буџети за обуки за сензибилизација на претставници од државните органи околу ЛГБТ прашањата, или за усвојување знаења за различни алатки за мониторинг и евалуација?

Табела 3: Проценка на РЕСИ за СЛЕДЕЊЕ И ЕВАЛУАЦИЈА на политиката

Прашања за проверка	Објаснување
1. Дали се предвидува собирање на податоци по пол, возраст, попреченост (или друга форма на исклученост) за да се оцени ефикасноста од спроведување на политиката од значење на РЕСИ?	Дали во Акцискиот план за родова еднаквост, се предвидува собирање на податоци за жртви на насилство врз основа на попреченост и етничка припадност или друга социјална карактеристика?
2. Дали во политиката се планира формирање на тело за следење и евалуација и ако е така, дали аспектите на РЕСИ се конкретно вклучени како дел од нивните задачи? Дали жените и маргинализираните групи се вклучени во телото и во планот за следење и евалуација на политиката?	Дали во Националниот акциски план за образование постои тело формирано од Министерството за образование и наука за да ги следи индикаторите за успех на планот, вклучително и на активностите поврзани со РЕСИ? Дали е наведено кои НВО ќе учествуваат или како ќе се овозможи партиципацијата на граѓанскиот сектор кој работи на родови прашања и маргинализираните групи во ова тело?
3. Дали во планот за следење се предвидуваат средби за анализа со разни чинители за да се разговара дали и во која мера концептот на РЕСИ е земен предвид при спроведување на политиката?	Дали постои посебно тело за координација или следење и евалуација кое периодично заседава и дискутира за спроведување на активностите за РЕСИ и за научените лекции, со цел да се подобрат стратегиите и пристапите за вклучување на РЕСИ?
4. Дали индикаторите од планот за следење се родово димензионирани и инклузивни за потребите на одредени ранливи или маргинализираните групи? (Постои ли интерсекционален пристап за тоа како се поставени индикаторите што се значајни за следење на резултатите од политиката?)	Дали во планот за мониторинг и евалуација во врска со спречување и заштита од дискриминација се планира да се следат случаи по различни основи? Дали има конзензус по кои основи ќе се следат случаите на дискриминација и дали одредени целни групи кои се особено ранливи на стигма и дискриминација се исклучени (на пр., родов идентитет и сексуална ориентација)?
5. Дали се наведени алатките како ќе се собираат и анализираат родовите индикатори и која институција е одговорна?	Дали во локалниот акциски план за вработување се изложува на кој начин и која институција е одговорна за собирање и известување за индикаторот: вработени лица со попреченост?
6. Дали е планирана периодична евалуација и ревизија на политиката, со цел да се оцени нејзиното влијание врз унапредување на РЕСИ на среден рок?	Дали ако се планирани истражувања/студии во рамки на Акцискиот план за вработување се укажува дека една од нивните цели е и да се евалуираат релевантноста, ефикасноста и ефективноста од нејзиното спроведување од аспект на РЕСИ?

АНЕКС Б

РЕСИ семафор – Брз водич за оценка на политиката

Политиката НЕ е сензитивна на РЕСИ

Целосно отсуствува концептот за РЕСИ

Родовите норми и нееднаквите односи на моќ или потенцијалните можности на социјалното вклучување не се земени предвид при развојот и спроведувањето на политиката. Не постојат разделени податоци по род, раса, попреченост, економски статус или други основи на маргинализација. Нема дискусија или анализа како родот или исклученоста на одредени социјални групи во средината каде што се спроведува политиката ќе влијаат врз унапредување на родовата еднаквост и социјалната инклузија.

Експлоатирачки однос кон РЕСИ

Политиката ги засилува родовите нееднаквости и социјалното исклучување на жените и на одредени ранливи и маргинализирани групи. На пример, во локалниот акциски план на некоја општина се вклучени активности со кои се очекува невработени мајки да волонтираат заедно со учениците (нивните деца) во училиштето за промоција на здравата животна средина, но без да добиваат одреден надомест за тоа или друга директна придобивка од активната. Вклучувањето на ваквите мерки ја искористува неплатената работна сила на жените и уште толку ја продлабочува нивната економска ранливост.

Не се препознаваат аспекти на РЕСИ

Родовите норми и социјалните нееднаквости се признаваат како клучни аспекти на контекстот во кој се спроведува политиката, но не постојат конкретни мерки и цели како да се опфатат предизвиците поврзани со родот и социјалната исклученост.

Политиката Е сензитивна на РЕСИ

Постои приспособеност кон РЕСИ

Ја признава потребата од вклучување на РЕСИ во политиката и се предвидуваат мерки поврзани со родот, расата, попреченоста и други социјални разлики за остварување на целите. На пример, мерките ги опфаќаат практичните потреби на жените за пристап до методи за планирање на семејството, но не се справува со корените/причинителите на предизвиците со недоволна пристапност до контрацепција, што влијае врз родовите нееднаквости. Ова може да се смета за „пропуштена можност“ за да се направи вистински исчекор кон поместување во родовите норми. Сепак, овие политики претставуваат своевиден прв критички чекор кон унапредување на родовата еднаквост и трансформирање на социјалната инклузија.

Трансформативен (сеопфатен) пристап кон РЕСИ

Политиката сеопфатно ги опфаќа вклучувањето и трансформирањето на родот и родовите улоги, како и социјалните нееднаквости, за да се постигнат одржливи промени, родова еднаквост и социјална вклученост на исклучените групи. Родовите стереотипи и дискриминаторските норми се „предизвикуваат“, а политиката се обидува да ги преобликува нееднаквите односи на моќ помеѓу социјалните групи, момчињата и девојчињата, мажите и жените преку промени на улогите, статусот во општеството и прераспределбата на ресурсите.

АНЕКС В

Листа за проверка за вклученоста на РЕСИ во политиките

Оваа листа за проверка е корисна алатка за анализа на вклученоста на РЕСИ во политиките, која може да се применува како алтернативна метода на претходно предложената рамка (иако, во основа, и двете алатки се доста слични). Таа претставува одредена адаптација на алатката која е настаната по долгогодишно истражување за FCDO програмирањето на развојната помош во Непал од страна на „Адам Смит интернешнал“, а помогнато од Британската амбасада во Катманду.

1.Анализа на РЕСИ

Забелешки, наоди:

Дали во политиката е вклучена оперативна и интерсекционална анализа за родовата еднаквост и социјалната инклузија за бариерите и другите проблеми со кои се соочуваат жените и ранливите групи?
Дали анализа на РЕСИ е користена во изготвувањето и спроведувањето на мерките и интервенциите во политиката, вклучувајќи и нивна адаптација според потребите?
Дали во политиката се планира спроведување на анализа за РЕСИ на тековно ниво за да се информира за потребата од ревизија на интервенциите и мерките?

ДА
ДЕЛУМНО
НЕ

2. Фокусирани интервенции на РЕСИ

Забелешки, наоди:

Дали политиката вклучува интервенции кои се специфично фокусирани на РЕСИ, а кои се претходно базирани врз анализа на РЕСИ?
Дали се очекува резултатите од овие интервенции да доведат до реални промени, на пример, економско зајакнување на одредена група, промена на однесувањето, или, пак, да се влијае врз позитивна промена во некоја сфера на општественото живеење?
Дали во политиката постои јасна врска меѓу интервенциите што се карактеристични за РЕСИ и другите интервенции кои се планирани да се спроведат?

ДА
ДЕЛУМНО
НЕ

3. Партиципација и опфат

Забелешки, наоди:

Дали политиката прави напори да ги опфати жените и маргинализираните групи за да се решат нивните основни потреби и да ги земе предвид пречките што им оневозможуваат да учествуваат во општествените процеси?
Дали политиката јасно ги специфицира целните групи кои има намера да ги опфати, вклучувајќи ги и оние кои се соочуваат со повеќекратни форми на дискриминација?
Дали анализата на РЕСИ е користена во изготвување на стратегии со кои се поттикнува учеството на разни ранливи групи и жени во спроведување на политиката?

ДА
ДЕЛУМНО
НЕ

4.Партнерства

Забелешки, наоди:

Дали политиката планира воспоставување на партнерства со организации кои работат со жени и маргинализирани групи за разни цели при нејзиното спроведување?

Дали профилот на партнерите одговара на профилот на маргинализираните групи што програмата се обидува да ги опфати?

Дали со вклучување на партнерите се зајакнува фокусот на РЕСИ низ политиката, или тој е повеќе декларативен?

ДА

ДЕЛУМНО

НЕ

5.Буџетирање

Забелешки, наоди:

Дали политиката посочува извори на финансирање за специфичните интервенции за РЕСИ и дали постојат конкретни буџети за спроведување на ваквите интервенции?

Дали политиката вклучува конкретни буџети за внатрешните аспекти за нејзино спроведување (на пр., обука за тимот за координација, или за партнерите за теми како родова еднаквост, дискриминација или анализа за РЕСИ) или за надворешните аспекти (програмски интервенции)?

Дали политиката вклучува аспекти за следење на трошоците на специфичните интервенции поврзани со РЕСИ?

ДА

ДЕЛУМНО

НЕ

6. Ризици

Забелешки, наоди:

Дали политиката ги зема предвид потенцијалните ризици поврзани со вклучувањето на РЕСИ во интервенциите (на пример, реакции на заедницата поради напорите на политиката да се направат промени кои се спротивставуваат на традиционалните норми, или, пак, насочување на ресурсите кон одредени маргинализирани групи кои не се социјално прифатени во општеството)?

Дали се направени соодветни напори во рамките на политиката за да се намалат ефектите на согледаните ризици поврзани со вклучувањето на специфичните интервенции на РЕСИ?

Дали некои од согледаните ризици поврзани со вклучувањето на специфичните интервенции на РЕСИ се следат како дел од севкупните процеси за управување со ризиците на политиката?

ДА

ДЕЛУМНО

НЕ

Број

Активност (за подобрување)

1

2

3

4

5

Библиографија

1. HM Government and CSSF Global MEL Partnership (2022). "CSSF GESI Guidance Marker".
<https://assets.publishing.service.gov.uk/media/66670bb43d0e9a43f75f63cb/ISF_GESI_Marker_Guidance_.pdf>
2. Adam Smith International and British Embassy Kathmandu (2024). "Gender Equality and Social Inclusion Mainstreaming Research. Final Report".
<https://assets.publishing.service.gov.uk/media/663e0f65b7249a4c6e9d3264/EACDS_2215_Nepal_BEK_GESI_Final_Report_24_04_19.pdf>
3. USAID (2020). "Gender Equity & Social Inclusion in Project Management Workbook".
<https://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PA00Z4P5.pdf>
4. International Development Partners Group, Nepal (2017). "A Common Framework for Gender Equality & Social Inclusion".
<https://un.org.np/sites/default/files/doc_publication/201901/GESI_%20Framework_English_%2020.07.2017_opt.pdf>
5. World vision (2020). "A Toolkit for Integrating Gender Equality and Social Inclusion. In Design, Monitoring and Evaluation".
<https://wvusstatic.com/evidence/docs/GESI-in-DME-Toolkit_English-2023-FINAL.pdf>
6. World Vision (2023). "Gender Equality and Social Inclusion. Approach and Theory of Change".
<https://www.wvi.org/sites/default/files/2023-07/WV-GESI-Approach-Theory-of-Change-2nd-Edition-2023_0.pdf>
7. IPPF (2019). "Gender equality toolkit for IPPF Member Associations: Gender Assessment Tool".
<https://www.ippf.org/sites/default/files/2019-07/Gender_%20assessment_%20tool_%20-%20English.pdf>
8. Girls' Education Challenge (2019). "Gender Equality and Social Inclusion (GESI) Self-Assessment Tool for Projects Guidance Document".
<https://hc.girlseducationchallenge.org/media/uhqpl52c/gesi_tool_external_october_2019.pdf>
9. Foreign Commonwealth & Development Office and UK International Development (2023). "How to Guidance Note on Gender Equality and Social Inclusion".

ХЕРА – Асоцијација за здравствена едукација и истражување
www.hera.org.mk

Овој производ е подготвен во рамки на проектот „Заедно за родова еднаквост: Градење поддршка за родово инклузивни политики“, финансиран од Владата на Обединето Кралство, со поддршка на Британската амбасада Скопје. Мислењата и ставовите наведени во оваа содржина не ги одразуваат секогаш мислењата и ставовите на Британската Влада.